

Науковиця наголошує на розвитку спеціальних мовних здібностей:

- *академічні* – здатність засвоювати й характеризувати мовне явище (теоретичний і практичний аспекти);
- *мовленнєво-комунікативні* – здатність усвідомити фундаментальну роль мови в житті людини;
- *національноцентричні* – здатність до мовної самоідентифікації носія української мови;
- *чуттєво-словесні* – вміння відчувати, сприймати образ слова, уявляти об'єкт, стисло, чітко та ясно висловлювати власні думки;
- *естетичні* – здатність саморозвиватися засобами мови; майстерно володіти словом;
- *регулятивно-когнітивні* – здатність пізнавати навколишній світ, спираючись на отримані лінгвістичні знання.

Отже, психолінгвістичні основи є важливим чинником підвищення ефективності навчання української мови. Урахування особливостей мовленнєвої діяльності, когнітивних процесів й індивідуальних характеристик здобувачів освіти сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу й розвитку комунікативної компетентності.

Література

1. Основи психолінгвістики: навч. посіб. / С. І. Куранова. К.: В Ц «Академія», 2012. 208 с. (Серія «Альма-матер»).
2. Психолінгвістика: навч.-метод. посіб. / Укл. Лелека Т. О. Кропивницький, 2022. 121 с.
3. Рускуліс Л. Психолінгвістика: навч.-метод. реком. Миколаїв: Видавець Румянцева Г. В., 2024. 118 с.

Рускуліс Лілія – д-рка пед. н., професорка, в.о. завідувачки кафедри української мови, літератури та методики навчання Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова.

Дімірова Наїна – студентка філологічного факультету Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, спеціальність А4 Середня освіта (Українська мова і література).

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Схарактеризовано когнітивно-комунікативний підхід як засіб формування національно-мовної особистості. Обґрунтовано його роль у

розвитку комунікативної компетентності за допомогою оволодіння концептами та мовною картиною світу.

У сучасній лінгводидактиці репрезентовано різні класифікації підходів до навчання мови. Нам імпонують розвідки, проведені Т. Грубою, яка узагальнила ознаки сучасних підходів до навчання мови, репрезентувавши чотири їхні групи [1, с. 66]: за способом суб'єктної організації навчальної діяльності; за способом організації засвоєння навчального матеріалу з мови; за характером добору й подання навчального матеріалу.

Когнітивно-комунікативний підхід представлено в другій групі, що визначена за способом організації засвоєння навчального матеріалу. М. Пентилюк зазначає, що «когнітивна та комунікативна методики спрямовані на виконання головного завдання мовної освіти в сучасних умовах – формування комунікативної компетенції того, хто вивчає мову, і цілком відповідає загальноєвропейським орієнтирам із питань мовної освіти. Кожна з цих методик має свої завдання, але, інтегруючись, вони виконують головну функцію – формування й подальший розвиток мовної особистості на засадах неперервної мовної освіти» [7, с. 126]. Заслужує на увагу думка Н. Медвідь та Г. Малінської, що «однією з перших цілей є формування мовної свідомості здобувачів освіти як частини лінгвістичного світогляду, тобто сприйняття мови як об'єктивної частини світу, комунікативної системи» [6, с. 171]. Отже, аналіз розвідок щодо проблем виокремлення когнітивно-комунікативного підходу до навчання мови демонструє, що вона актуальна; науковці знаходяться в постійному пошуку, щоб визначити магістральні його характеристики.

Базисом когнітивно-комунікативного підходу, на нашу думку, є усвідомлення поняття «мовна картина світу», яку В. Жайворонок визначає як мозаїкоподібну польову структуру «взаємопов'язаних мовних одиниць, що відбиває відносно об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу людини» [2, с. 15]; Л. Лисиченко як «характер відображення концептуальної картини світу в мові і мовні засоби вираження знань про неї» [5, с. 82]; Л. Рускуліс як «світобачення й осмислення навколишньої дійсності за допомогою мовних знаків, ментальний зв'язок людини зі світом за допомогою мовних одиниць однієї окремо взятої особистості, з одного боку, й усього етносу – з іншого» [8, с. 193].

Як наголошує Н. Кобиленко, «сучасна когнітивна методика визначає найголовнішим серед своїх завдань оволодіння концептами» [4, с. 36], які вчені потрактовують як ідеальну ментальну сутність, «модель свідомості, що узагальнює образ слова; ментальний прообраз, тобто нерозчленоване уявлення про об'єкт, ідею поняття і навіть саме поняття» ... складність його полягає в «двосторонньому зв'язку між мовою і мисленням, оскільки категорії пізнання реалізуються в мовних категоріях і одночасно детермінуються ними, тобто культура детермінує концепт» [3, с. 79]. Отже, концепт є ментальним утворенням, що трансформує уявлення особистості, сприйняття нею

навколишнього світу під час комунікації шляхом поєднання різноманітних раніше засвоєних концептів. Повністю погоджуємося з міркуваннями Н. Кобиленко, що під час оволодіння концептами слід особливу увагу звертати на слова-символи, які беруть безпосередню участь у процесі структурування навколишньої дійсності [4, с. 36]. Науковиця вважає, що «символіка – це одночасно і інструмент пізнання, і найдавніший фундаментальний метод вираження реальності, здатний розкрити різні її аспекти, невлітими для інших засобів» [Там само, с. 37]. Символ неможливо сформулювати словами, описати, бо він є поняттям абстрактним, умовним; розповсюджується в межах тієї соціальної групи, для якої він має дуже важливе значення, є зрозумілим лише для носія певної мови й недосяжний для носія іншої.

Отже, когнітивно-комунікативний підхід у сучасній лінгводидактиці постає як ефективний і цілісний інструмент формування національно-мовної особистості здобувача вищої освіти. Його сутність полягає в інтеграції когнітивного (пізнавального) та комунікативного компонентів, що забезпечує не лише засвоєння мовних знань, а й формування здатності осмислено та доречно використовувати їх у реальних мовленнєвих ситуаціях.

Література

1. Гладка В. А. Прецедентні феномени як мотиватори неофразеологізмів сучасної французької мови. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 2. Ужгород: Ужгородський національний університет. 2018. С. 46–52.
2. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Довіра, 2007. 262 с.
3. Зайченко О. Поняття «концепт», його загальна характеристика. *Наукові записки*. Серія «Філологічна». Вип. 24. С. 78–81.
4. Кобиленко Н. Кореляція понять концепт і символ у когнітивній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. Вип. 60. 2016. С. 35–37.
5. Лисиченко Л. А. Рівні мовної картини світу і їхня взаємодія. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць*. Харків. Вип. 16. 2005. С. 80–87.
6. Медвідь Н., Малінська Г. Когнітивний підхід до вивчення української мови як шлях до вдосконалення комунікативної компетенції здобувачів освіти. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 27. Т. 2. С. 170–174.
7. Пентиліук М. Розвиток української лінгводидактики в контексті державного стандарту базової і повної освіти в Україні. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. Вип. 50. 2010. С. 123–130.
8. Рускуліс Л. Методична система формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів української мови у процесі вивчення мовознавчих дисциплін: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. 420 с.